Приказ / Review

Традиционално певање ужичког краја

Традиционална народна музика ужичког краја – некада и сада. Уредила Александра Прокић. Београд: Балканско културно наслеђе, 2024. CD (57.36 мин) + текстуални прилог (6 стр.)

Издање *Традиционална народна музика ужичког краја – некада и сада* настало је као резултат рада на пројекту „Девојка сам ужичкога краја" Културно-уметничког друштва „Севојно" из Ужица, који је реализован током 2024. године. Циљ пројекта била је „ревитализација постојећег наслеђа и одрживост локалног традиционалног певања у савременим условима" (стр. 3). Поред тога, жеља руководиоца и учесника је била приказати како традиционално певање, као важан део некадашњег народног живота, и данас живи и успева да одоли модерним трендовима. У ту сврху, руководилац пројекта и певачких група КУД-а „Севојно", етномузиколог мср Александра Прокић, са члановима женске и мушке певачке групе, припремила је традиционалне песме из околине Ужица. Као једини извор у овладавању техником сеоског певања ове области коришћени су искључиво нотни записи из књиге *Народна музика титовоужичког краја* (објављене 1990. године) нашег еминентног етномузиколога проф. др Димитрија О. Големовића

Из рада на овладавању техником сеоског певања изродила се идеја о објављивању звучног издања, које ће, поред студијских снимака певачких група КУД-а „Севојно", презентовати и теренске снимке истих песама које је крајем 20. века забележио проф. др Димитрије Големовић. Овакав приступ у презентацији традиционалног материјала је концептуално јединствен у дискографији традиционалне музике. Важно је напоменути да руководилац и учесници овог пројекта нису имали увид у теренске снимке током увежбавања, иако је то чест педагошки приступ. Њихов изостанак у овом случају није недостатак, напротив – он отвара могућност за нова компаративна проучавања и сагледавање промена у традиционалном вокалном изразу код певача ужичког краја.

Звучно издање *Традиционална народна музика ужичког краја – некада и сада*, које је уредила мср Александра Прокић, чине CD са укупно двадесет и пет примера традиционалних песама из ове области и пратећи текст у којем су, поред текстова песама, речи уреднице, као и стручни коментар проф. др Димитрија Големовића. Дванаест примера које су извели чланови женске и мушке певачке групе КУД-а „Севојно“ имају свој пандан у теренским снимцима које је забележио проф. Големовић, док је постојећим звучним записима придодат један пример по избору Александре Прокић (пример бр. 8, „Ураниле три ђевојке младе“).

Прва четири примера припадају традицији старијег двогласног певања (*на глас*), док сви остали чине песме новије традиције (*на бас*). Док песме старијег слоја представљају изузетно вредне примере уодношавања гласова по принципу хетерофоније или хетерофоније-бордун, у којима доминира интервал секунде, у песмама новије праксе преовладавају консонантна сазвучја.

Преслушавањем издања о традиционалном певању ужичког краја можемо сагледати неке сличности и разлике интерпретација старијих певача које је снимио проф. Големовић и певача млађе генерације које је обучила Александра Прокић. Главни утисак се односи на велику сличност у смислу тембра, односно боје гласа, која представља једну од кључних карактеристика вокалног израза на одређеном локалитету. Због тога је фасцинантно како су певачи који су више од тридесет година касније ову музику учили од етномузиколога (који и сам потиче из Ужица), и то без теренских снимака, успели да толико ревносно интерпретирају ову специфичну одлику вокалне традиције. Поред тога, темпо извођења песама младих и старих певача је готово исти, мада се запажа да је у многим примерима код старијих певача за нијансу бржи. У већини песама интонација је скоро идентична или приближно иста, а у примерима у којима се разликује обично је реч о вишој интонацији код старијих певача. Још једна битна сличност између студијских и теренских снимака јесу украси који се могу чути на истоветним местима, што се посебно односи на вибрато, који су млади певачи интерпретирали вођени осећајем и знањем Александре Прокић.

Кључне разлике које се могу приметити су, пре свега, узроковане квалитетом звучних записа – док су снимци певача из КУД-а „Севојно“ настали у строго контролисаним, професионалним условима, теренски снимци су знатно слабијег квалитета, што је разумљиво, с обзиром на време и контекст њиховог настанка. Поред тога, у многим примерима запажа се прецизност и тонална стабилност у интерпретацији младих певача, док је нетемперованост оно што одликује сеоске певаче с краја прошлог века. Ова одлика је схватљива, будући да да је чланове КУД-а

обучавао стручњак и сам школован у домену класичне, западноевропске музике.

Значај издања *Традиционална народна музика ужичког краја – некада и сада* се може сагледати са различитих аспеката. Оно доноси вредан, архивски материјал који је објављен по први пут и који чини основ за даљи развој, промоцију и учење традиционалног певања ужичког краја. Поред тога, оно указује на потенцијал КУД-ова као носилаца различитих облика наслеђа, међу којима је, поред традиционалног плеса и народне ношње, и традиционално певање. Ипак, можда највећа вредност овог издања огледа се у многим питањима које оно отвара и могућностима за даља етномузиколошка промишљања. Пре свих, намеће се питање постојања „генетског кода", који сви носимо са собом, а који се несумњиво манифестује и кроз вокалну традицију, што ово издање доказује, и то први пут на овај начин у нашој етномузикологији. С друге стране, одређене промене у вокалном изразу су неминовне. Оне се огледају у интерпретацији младих певача који су песме учили од стручњака, а не у свакодневном окружењу, како се то некада радило. У том смислу, следећи задатак би морао бити разматрање детаљних звучних и нотних записа који би показали конкретне промене у вокалном изразу.

Поред тога, ово издање подстиче на размишљања о томе како друштвене и технолошке промене утичу на вокалну традицију. У интерпретацији младих певача овакав утицај је посебно видљив кроз њихово прецизно извођење сваког тона, што указује на то да је њихово певање прилагођено темперованом систему. У овом тренутку можемо да претпоставимо да су могући узроци тога њихова свакодневна и вишегодишња изложеност утицајима популарних музичких жанрова који се заснивају на класичној хармонији, слушање музике у КУД-овима која се у највише изводи на темперованим (а не традиционалним) инструментима, као и чињеница да их је обучио етномузиколог, а не извођач који је и носилац ове традиције.

Још једно питање које ово издање отвара, а које је увек актуелно у етномузикологији, јесте питање веродостојности нотног записа, који је најчешћи извор за учење традиционалног певања. Међутим, класичном, западноевропском нотацијом је многе квалитативне особине традиционалног певања јако тешко или готово немогуће записати. Због тога се поставља питање шта се све може урадити на пољу развоја нотације, како би она што прецизније обухватила суштинске карактеристике одређене вокалне традиције. Важно је напоменути да руководилац младих певачких група чији су снимци презетновани на овом издању и сам потиче из ужичког краја, што је свакако олакшало тумачење нотног записа и преношење знања о традиционалном певању

из ове области. Ипак, поставља се питање како ће предавачи у другим крајевима без адекватних звучних снимака и других неопходних знања успети да пренесу специфичности традиције на одређеном подручју уколико се за учење користи искључиво музичка транскрипција. Због тога је дигитализација архивске грађе и њена јавна доступност изузетно значајна за опстанак традиционалног певања у Србији.

На овом месту велику похвалу треба упутити Александри Прокић за ентузијазам, посвећеност и истрајност у раду са младим певачима при КУД-у, јер обично мало њих поседује формално музичко образовање, што додатно отежава процес овладавања техником традиционалног певања. Ово се посебно односи на примере старије сеоске праксе, који се због своје захтевности ређе изводе у певачким групама при фолклорним ансамблима, а који су на овом издању беспрекорно интерпретирани. Такође, као што је већ поменуто, подучавање традиционалном певању искључиво на основу нотног записа представља велику тешкоћу због њихове недовољне прецизности у погледу бележења специфичних звучних особина.

Својом јединственом идејом, концепцијом и научним доприносом ово издање завређује много већу пажњу стручне и шире јавности у односу на ону која му је била посвећена при самом објављивању.

Анастасија Живковић / Anastasija Živković
Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности /
University of Arts in Belgrade, Faculty od Music
E-mail: anjazivk@gmail.com
https://orcid.org/0009-0006-7852-0921

Примљено/Received: 4. 3. 2026.
Прихваћено/Accepted: 6. 3. 2026.